

суспільство, від здійснюваної у державі правової політики, яка відображається у прийнятих політико-правових рішеннях, законодавстві, задекларованих правових цінностях, тощо. Правова політика нашої держави дає змогу зробити однозначний висновок про європейський вибір України. Стратегічний напрям сучасної Української держави – входження в європейський простір – об’єктивно й історично зумовлений її національним, культурним і правовим розвитком.

Список використаних джерел

1. Пендюра М.М. Теорія держави і права: навчальний посібник. Київ : Національна академія внутрішніх справ, 2013 – 304 с.

2. Загальна теорія держави і права: [Підручник для студентів юридичних вищих навчальних закладів] / М.В. Цвік, О.В. Петришин, Л.В. Авраменко та ін. – Харків , 2009. – 584 с.

3. Конституція України (відомості Верховної Ради України), 1996, № 30, ст. 141).

***Заславська Анна Віталіївна,**
здобувач ступеня вищої освіти бакалавр
навчально-наукового інституту № 2
Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник:
Кривицький Юрій Віталійович,
доцент кафедри теорії держави та права
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент*

ГРОМАДЯНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Громадянське суспільство – це суспільство, в основі якого лежить розгалужена мережа незалежних від держави інституцій, об’єднань та організацій, створених самими громадянами для виявлення та здійснення різних громадських ініціатив, задоволення своїх суспільних потреб і відстоювання

колективних інтересів. У повсякденному вжитку під громадянським суспільством нерідко розуміють рівень громадянської свідомості певного суспільства, активність громадян у створенні громадських організацій.

Громадянське суспільство в його загальноприйнятому розумінні виступає як сукупність соціальних утворень (груп, колективів), об'єднаних специфічними інтересами (економічними, етнічними, культурними та іншими), що реалізовані поза сферою діяльності держави і дозволяють в умовах демократичної системи облаштування суспільного життя контролювати дії держави [1, с. 3].

Держава, яка позбавлена внутрішньої свободи громадських відносин, не підтримує демократичний режим суспільного життя і не розвиває цінності верховенства права, свободи й демократії, не має привілеїв розвиватися на базі добродійних ініціатив, новацій та енергії громадянського суспільства. Адже в умовах тоталітаризму, чи навіть обмеженої демократії, громадянське суспільство, якщо й можливо, то скоріше в контексті елемента опору – сукупності нелегальних соціальних течій.

Громадянське суспільство – це сфера життєдіяльності людей, вільна від безпосереднього впливу з боку держави та її посадових осіб, але разом з тим вона організована, внутрішньо впорядкована і взаємодіє з державою. Тобто це та сфера, де люди реалізують свої приватні інтереси, об'єднуються в групи та організації. Проте ця сфера не зможе повноцінно виконувати свої функції, якщо відсутній бодай один з найголовніших його атрибутів, до яких слід віднести: наявність публічного простору, засобів і центрів комунікації, наслідком чого є формування сфери громадського (цивільного) життя і громадської думки; організоване громадське (публічне) життя вільних і рівних індивідів, чії права захищені конституцією та законами; незалежні від держави, добровільні асоціації, автономність яких усвідомлена на індивідуальному і колективному рівнях; зорієнтована на громадські інтереси та публічну політику діяльність, наслідком якої є кооперація та солідарність між людьми, спілкування на засадах взаємної довіри та співробітництва [1, с. 15].

Окремі аспекти утвердження громадянського суспільства в Україні досліджувалися у працях таких учених як М. Бичков, А. Головка, В. Докаленко, С. Квітка, В. Кононенко, Т. Костецька, С. Лапшин, І. Лопушинський, А. Лясота, І. Онищук, Р. Плющ, І. Приходько, Н. Сердюк, С. Сунегін та ін.

Зокрема В. Горленко у своїй статті, присвяченій питанням громадянського суспільства, констатує, що громадянське суспільство є виявом найвищого рівня організації державної влади, за якого максимально забезпечується можливість реалізації особою своїх прав та інтересів, участі у державних справах, а також гармонійне розкриття творчих здібностей. При цьому важливим показником стану розвитку громадянського суспільства є форма адміністративно-територіального устрою. Саме залежно від виду такої форми визначається здатність громадян держави брати участь в управлінні державними справами [2, с. 221]. У свою чергу І. Приходько та В. Докаленко, досліджуючи роль і місце взаємодії органів публічної влади та інститутів громадянського в Україні, відмічають, що процес такої взаємодії повинен базуватись на принципі справедливості, тому самі інститути громадянського суспільства, виходячи на суспільно-політичну площину, повинні будувати свою діяльність виходячи з загальносуспільних інтересів, а не інтересів окремих груп осіб. Відповідно й їх діяльність не повинна носити деструктивний характер. Якщо потрібна критика в бік влади, то це перш за все конструктивна критика, якщо потрібно вплинути на прийняття або реалізацію управлінських рішень – то це вплив в інтересах усього суспільства. Тільки сповідуючи подібне, можна побудувати справді ефективну систему взаємодії [3, с. 752].

Основним атрибутом громадянського суспільства є співпраця всіх громадян, а також висока самооцінка кожного громадянина, а результатом цього є окрім самоуправління, – саморозвиток і самовдосконалення.

Однак у 2022 р. події широкомасштабної війни російської федерації (далі – рф) проти України значною мірою вплинули на роботу організацій громадянського суспільства. Передусім громадянське суспільство стикнулося з такими проблемами як:

- неможливість реалізувати заплановану діяльність;

- втрата організаційної стабільності;
- необхідність переміщення до безпечніших регіонів України або за кордон;
- необхідність адаптації до роботи в умовах воєнного стану;
- зміна пріоритетів і переформатування власної діяльності.

Проте, незважаючи на такі виклики, загальна життєздатність організації громадянського суспільства залишилась на значному рівні, що продемонструвало її діяльність у перші місяці війни.

За період повномасштабного воєнного вторгнення рф в Україну громадяни нашої країни виявили здатність до оперативної самоорганізації та міжсекторальної співпраці. Громадянське суспільство України долучилося до вирішення соціальних проблем громадян у спосіб надання соціальної допомоги, бере участь у заходах безпеки. Організації громадянського суспільства користуються високою довірою з боку громадян. Відповідно до результатів опитування громадської думки Центру Разумкова, що відбулося в липні – серпні 2021 р., громадським організаціям довіряло 47% громадян. Рівень довіри до волонтерських організацій, за даними того ж опитування, становив майже 64% [4]. Натомість, після початку повномасштабної війни рф проти України, а саме в серпні 2022 р., останній показник зріс і становив 84,5% [5].

Також варто звернути увагу на вкрай важливу координаційну роль українського волонтерського руху в проведенні моніторингу потреб у волонтерській допомозі різних категорій населення, мобілізації волонтерів для надання допомоги, підготовці кадрів для волонтерської діяльності.

Волонтерські організації координують власні спроможності й роботу з військовими адміністраціями в допомозі населенню, яке постраждало внаслідок воєнних дій. Це, зокрема, евакуація з небезпечних територій; пошук житла та розміщення; надання гуманітарної допомоги внутрішньо переміщених осіб, мешканцям зони воєнних дій, деокупованим громадам. Відбувається активна співпраця волонтерів з органами місцевого самоврядування приймаючих громад.

З перших днів російсько-української війни в багатьох громадах мешканці самостійно організовувалися для розв'язання різних нагальних питань. Одним з ефективних інструментів організації забезпечення потреб мешканців у медикаментах, продуктах, під час розміщення людей у дорозі на ночівлю стали органи самоорганізації населення, які мають належний досвід і ресурсний потенціал. Варто зазначити, що в умовах широкомасштабної російсько-української війни значно розширився формат партнерських відносин між державою та громадянським суспільством.

Окрім того, варто звернути увагу на те, що активність і ступінь залучення громадянського суспільства в діяльність, пов'язану з подоланням наслідків війни, прямо залежить від того, в якому стані знаходиться держава, чи може вона виконувати свої функції, чи була готова до війни, і чи мала відповідні відпрацьовані алгоритми реагування на кризи, викликані її наслідками.

Громадянське суспільство не повинно конкурувати з державою, а лише має бути показником реальних демократичних процесів у ній. При цьому громадянське суспільство має різноплановий суб'єктний склад, де кожен суб'єкт має свої цілі та завдання, що беруться ними на себе добровільно. Роль громадянського суспільства в державі повинна бути відчутною та врахованою, особливо під час воєнних дій. Важливо, щоб ефективність функціонування механізму демократичної держави оцінювалася не через призму громадянського суспільства, а відповідно до рівня захисту прав людини, якості життя, довіри громадян до органів публічної влади. Політика державної підтримки розвитку громадянського суспільства, співпраці між владою та громадянським суспільством, що здійснювалася у попередні роки, має наслідком високу адаптивність до роботи у кризових ситуаціях. Це стало особливо очевидним під час повномасштабного воєнного вторгнення рф в Україну.

Отже, підсумовуючи вищевикладене, слід зазначити, що стан розвитку громадянського суспільства у 2022 р. свідчить про те, що в Україні, хоча й протягом тривалого періоду, вдалося створити сприятливе нормативно-правове середовище

для діяльності громадянського суспільства, налагодити його міжсекторальну взаємодію та ефективну комунікацію між владою.

Список використаних джерел

1. Рябчук М. Ю. Громадянське суспільство. *Енциклопедія Сучасної України* / Ред.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк та ін. 2006. Т. 6. URL: <https://esu.com.ua/article-31976>

2. Горленко В. Формування сучасного громадянського суспільства в Україні: особливості впливу держави. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Юридичні науки*. 2019. Том 30 (69) № 4. С. 221–226.

3. Приходько І., Докаленко В. Роль та місце взаємодії органів публічної влади та інститутів громадянського суспільства в Україні. *Public Administration and Regional Development. Publ. upr. reg. rozvit.* 2020, 9. С. 752–770.

4. «Разумков Центр». Довіра до інститутів суспільства та політиків, електоральні орієнтації громадян України (липень – серпень 2021 р.). URL: <https://cutt.ly/6VVZOBs>

5. Фонд «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва. Результати соціологічного опитування. URL: <https://cutt.ly/RVVZ2Jz>